

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

בעזהש"ת
ט אב תשפ"א
מסכת: סוכה | פרק: א | דף: י"א

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

תערובת סכך כשר ופסול

(י"א א') **משנה:** הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסוס (צמח מטפס, בעודם מחוברים לקרקע) וסיכך על גבה (של הסוכה), פסולה (שאינן מסככים במחוברים¹). ואם היה סיכוך הרבה מהן (ומבטלן ברוב סכך כשר), או שקצצן (אף לאחר שסיככה בהם²), כשרה.

יתיב רב יוסף קמיה דרב הונא, ויתיב וקאמר: או שקצצן כשרה. ואמר רב: (נהי דאין צריך לחזור ולסותרה כולה, אבל) צריך לנענע (אותם ענפים שהיו מחוברים, לאחר שקוצצם³).

אמר ליה רב הונא: הא, שמואל אמרה, ולא רב! דרב אכשורי מכשר (בלא נענוע⁴)!

כי הא דרב עמרם חסידא רמא תכלתא לפרזומא דאינשי ביתיה (לטלית אשתו⁵). תלאן (את הציציות בכנפות הטלית), ולא פסק ראשי חוטין שלהן (עד שעשה כל הגדילים וקשריהם. ונמצא עשויים בפסול, שאין בה אלא חוט אחד). אתא לקמיה דרב חייא בר אשי. אמר ליה: הכי אמר רב: מפסקן והן כשרין. אלמא פסיקתן זו היא עשייתן. הכא נמי, קציצתן זו היא עשייתן.

(י"א ב') **מיתבי:** תלאן (וקשרו) ואחר כך פסק ראשי חוטין שלהן, פסולין. ועוד **תניא** גבי סוכה: "חג הסוכת) תעשה"⁶; ולא מן העשוי. מכאן אמרו: הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסוס וסיכך על גבן, פסולה.

היכי דמי? אילמא בשלא קצצן, מאי איריא משום תעשה ולא מן העשוי? תיפוק ליה דמחוברין נינהו! אלא בשקצצן, וקתני פסולה. ושמע מינה דלא אמרינן קציצתן זו היא עשייתן, ותיובתא דרב.

(ומתריץ) אמר לך רב: הכא במאי עסקינן דשלפינהו שלופי, דלא מינכרא עשיה דידהו⁷.

(ומקשה) מכל מקום תלאן ואח"כ פסק קשיא לרב (שמכשיר). קשיא.

1. דאמר מר (י"ב א') "בְּאֶסְפָּף מְגַרְנָךְ וּמִיִּקְבָּךְ", בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר. רש"י.

2. ולא אמרינן תחילת עשייתה בפסול, ופסולה. רש"י.

3. דתהוי להו הך כעשייה. דאי לא, פסולה משום תעשה ולא מן העשוי, דהכי משמע סוכות תעשה, כשאתה עושה אותה תהא ראויה לסוכה, ולא מן העשוי בפסול, שאינו ראוי לסוכה ואתה מתקנו בתיקון מועט, כי האי דמכשר לה בקציצה ולא הדר סתר לה. ומיהו נענוע קרוב לסתירה הוא, שמגביה כל אחד לבדו ומניחו וחוזר ומגביה את חברו ומניחו. רש"י.

4. והיכי דמי תעשה ולא מן העשוי? כגון החוטט בגדיש לעשות לו סוכה, שהסיכוך היה מאליו ואינו נוגע בו לעשות שום מעשה, אלא פוחת אחת מדפנותיו ונכנס לעומקו ונוטל העומרים ומשליך, והסוכה נעשית מאליה דופנותיה וסככה. אבל זה שקיצצן, זהו מעשה שלה שנגמר בהכשר. רש"י.

5. דקסבר לילה זמן ציצית הוא, "וְרָאִיתֶם אֹתוֹ" (במדבר, שלח, טו,לט), פרט לכסות סומא. אבל כסות לילה חייב, והויא מצות עשה שלא הזמן גרמא, ונשים חייבות. רש"י.

6. דברים, פר' ראה, טז,ג.

7. פשחן מן האילן עד שניתקן, ומתוך שאין קציצתן ניכרת כל כך, ששוכבין ראשי פשיחתן אצל האילן, לא הוי עשיה מעליא. רש"י.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

אם היה סיכוך הרבה מהן: בסוגיה דלעיל (ט' ב'), לגבי סוכה שתחת האילן, מובא היתר באופן ש'חבטן' לענפי האילן. לשיטת רש"י, היינו שהשפיל ענפי האילן למטה ועירבן עם סכך כשר, ואין נראין בעין, וסכך כשר רבה עליו ומבטלו, וזהו דין המשנה כאן. שיטת רבנו חננאל והרמב"ם שהשפלה של הסכך המחובר אינה מספיקה, ואין להכשיר את הסוכה אא"כ קצץ את ענפי האילן. הפסול של תעשה ולא מן העשוי שנשאר בענפים מסתלק ע"י הביטול ברוב. ומדובר במשנה כגון שקצץ את בדי הגפן. וצריך לנענע אותם כדי שתהיה עשייה לשם סוכה, כשמואל⁸. והשו"ע כתב כרש"י⁹.

צריך לנענע: כתב רש"י בסבבת הנענוע, דתהוי להו הך כעשייה. והרי"ף כתב, כדי שיהא מעשה לשם סוכה. וכן כתב הרמב"ם. וביאר הר"ן, דודאי לאו דוקא, דלא בעינן סוכה לשמה, אלא משום תעשה ולא מן העשוי אתינן עליה¹⁰, וכדברי רש"י. וכן סתם השו"ע¹¹.

סוכה תחת המחובר ולאחר מכן הסיר את המחובר: רבינו ברוך מריגנשבורג היה אומר, שאם עשה סוכה בתוך הבית תחת התקרה ואח"כ הסיר התקרה, דפסולה, דהתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי. וה"ר יצחק הלבן הכשיר, דאין שייך לומר תעשה ולא מן העשוי אלא היכא דגוף הסוכה היה בפסול, כגון גפן ודלעת וקיסום מחוברים; אבל הכא דגוף הסכך הוא כשר אלא שהתקרה גורמת לו, הכי נמי דכשירה אחר שהסיר התקרה. וכן כתב הכל בו בשם בעל ההשלמה, כל הפסולים שאינן בגוף הסכך, כשמבטלן אינו צריך מעשה, דביטולו הוה מעשה. וכן פסק הרמ"א¹².

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות סוכה, סימן תרכט)

יג. כל דבר המְחַבֵּר אין מסַכְכִין בו וְדִינוּ כְּדִין הָאֵילָן.

(או"ח, הלכות סוכה, סימן תרכו)

ב. אם קצץ האילן להכשירו ולהיות הוא עצמו מהסכך, כשר והוא שִׁינְעָנְעוּ, שְׁיִגְבִּיהַ כָּל אֶחָד לְבָדוֹ וּמְנִיחוֹ, וְחוֹזֵר וּמְגַבִּיהַ חֲבָרוֹ וּמְנִיחוֹ; וְאִם לָאוּ, פְּסוּלָה מְשוּם: תַּעֲשֶׂה, וְלֹא מִן הָעֲשׂוּי. הגה: אֲבָל מִתֵּר לַעֲשׂוֹת סִכָּה תַּחַת מְחַבֵּר אוֹ בֵּית, וְלִהְיִירוֹ אַחֵר כֶּף, וְלֹא מִקְרִי תַעֲשֶׂה וְלֹא מִן הָעֲשׂוּי, הוֹאִיל וְאִין הַפְּסוּל בְּסִכְךָ עֲצָמוֹ (כֵּל בּוֹ וְהִגְהוֹת אֲשֶׁר"י פֶּרֶק קָמָא דְסִכָּה).

⁸ ולפי זה מתניתין דהדלה עליה הכי מיפרשא אם היה הסיכוך הרבה מהן כשרה בלא נענוע כלל וכדאוקימנא לה בשחבטן היינו שקצצן ומאי או שקצצן פירוש או שקצצן כמשפט דהיינו קצצן ונענען אף על פי שאין הסיכוך הרבה מהם כשרה דאפילו כל הסיכוך מהם כשרה כיון שקצצן ונענען. כסף משנה.

⁹ או"ח תרכ"א. ובביה"ל (ד"ה צריך שישפיל), כתב דלכתחילה נכון לחוש לשיטת הרמב"ם ולקצוץ אפילו כשהרוב סכך כשר, ושבמקרה כזה אין צורך בנענוע.

¹⁰ והכי קאמר, דנהי דאין צריך לחזור ולסתרה כולה אבל צריך הוא לנענע קצת מה שהיה בתחלה מחובר לאחר שנקצץ. ואי לאו, פסולה משום תעשה ולא מן העשוי, דהכי משמע סוכות תעשה כשאתה עושה אותה תהא ראויה לסוכה.

¹¹ או"ח תרכ"ב. ואמנם כתב המשנ"ב (ס"ק יד) על פי אחרונים שצריך שינענענו עכ"פ לשם צל.

¹² או"ח תרכ"ב. מקורות: אורחות חיים (סוכה ס' כו), כל בו (ס' עא), הגהות אשרי (סוכה, א ס' כד)

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

סכך מדבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ

(י"א א') (המשך משנה): זה הכלל: כל שהוא מקבל טומאה ואין גידולו מן הארץ אין מסככין בו. וכל דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ מסככין בו.

(י"א ב') (ומברר) מנא הני מילי?

(י"ב א') כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: אמר קרא¹³ "בְּאֶסְפָּהּ מִגְרָנָהּ וּמִיִּקְבָּהּ", בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר (בקשים של תבואה, ובזמורות ואשכולות ריקנים מענבים שנשארו, שגידולם מן הארץ, ואינם מקבלים טומאה).

שיטות הראשונים

גידולו מן הארץ: כתב הרא"ש, אין מסככין אלא בדבר הגדל מן הארץ, אבל לא בעורות דגידולי קרקע מיקרו, אבל לא מיקרו גידולו מן הארץ כמו פסולת גורן ויקב. וכן כתב הרמב"ם¹⁴, ושאר מסככים במיני מתכות, דאינם גידולי קרקע. וכן כתב הר"ן שאין מסככים בעפר דאינו גידולי קרקע. וכן פסק השו"ע¹⁵ דצריך שיהיה דבר הצומח מן הארץ.

סיכוך על גבי סולם: בתרומת הדשן דן בסוכה שרצו לשים למעלה סולם כדי להניח הסכך על גביו, והשיב שמותר אפילו לסכך כל הסוכה בסולמות שלנו.¹⁶ והרשב"א הסתפק במקום אחד, ובמקום אחר כתב שאסור לסכך בסולמות שלנו, שמקבלים טומאה מדאורייתא. וכן כתב מהרי"ל דאסור להניח סולם על הסכך להחזיקו, וכל שכן לסכך בו. וכתב עוד שאסור להניח שום כלי המקבל טומאה על הסכך להחזיקו. והשו"ע כתב שיש להסתפק בסיכוך על גבי סולם, והרמ"א כתב כמהרי"ל.¹⁷

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות סוכה, סימן תרכט)

- א. דְּבַר שֶׁמְסַכְכִין בו, צָרִיךְ שִׁיְהִיָּה צוּמַח מִן הָאָרֶץ, וְתִלוּשׁ, וְאִינוּ מְקַבְּלֵי טֹמְאָה; אֲבָל דְּבַר שֶׁאִינוּ צוּמַח מִן הָאָרֶץ, אֵיךְ עַל פִּי שְׂגִדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ וְאִינוּ מְקַבְּלֵי טֹמְאָה כְּגוֹן עוֹרוֹת שֶׁל בְּהֵמָה שֶׁלֹּא נֶעְבְּדוּ, שֶׁאִינָם מְקַבְּלִים טֹמְאָה, אוּ מִיְּנֵי מִתְכוֹת, אִין מְסַכְכִין בָּהֶם (וכן אין מסככין בעפר) (ר"ן).
- ב. וְכֵן דְּבַר שֶׁמְקַבְּלֵי טֹמְאָה כְּגוֹן שְׂפוּדִין וְאַרְכוֹת הַמָּטָה וְכָל הַפְּלִים, אִין מְסַכְכִין בָּהֶם; וְאִפְלוּ אִם נִשְׁבְּרוּ, שֶׁלֹּא נִשְׂאָר בָּהֶם שְׂעוֹר קְבֻלַּת טֹמְאָה.
- ג. יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק אִם מִתֵּר לְהַנִּיחַ סֵלָם עַל הַגַּג כִּדֵּי לְסַכְּךָ עַל גִּבּוֹ. הַגַּה: וְלִכֵּן אִין לְסַכְּךָ עָלָיו; וְאִפְלוּ לְהַנִּיחוֹ עַל הַסְּכָךְ לְהַחֲזִיקוֹ, אִסּוּר; וְהוּא הַדִּין בְּכָל כְּלֵי הַמְקַבְּלֵי טֹמְאָה, כְּגוֹן סִפְסָל וְכִסֵּא שֶׁמְקַבְּלִין טֹמְאָה מִדְּרָס (מהרי"ל).

¹³ דברים, פר' ראה, טז, יג: חג הסוכת תעשה לך שבועת ימים באספיה מגרנה ומיקבה.

¹⁴ הרמב"ם כתב דאין מסככים בעורות מפני שאינם גידולי קרקע. וכתב עליו רבנו מנוח, דאף על גב דמרבא רבו מארעא מ"מ לא הוו דומיא דפסולת גורן ויקב. ואית דאמרי דבעורות שאין מקבלין טומאה מסככין וליתא דמ"מ ראויין לקבל טומאה הן ואפילו במחשבה.

¹⁵ או"ח תרכט, א. מקורות: רמב"ם (הל' סוכה ה, ב, ורבנו מנוח בספר המנוחה שם), רא"ש (סי' כג), ר"ן (ז' ע"ב בדפי הרי"ף).

¹⁶ דאין כאן סכך פסול. אף על גב דכלי הוא, מכל מקום לא מקבל טומאה, דכלי עץ שאין לו בית קיבול אינו מקבל טומאה. ואף על גב דעולין ויורדין בו בסולם, אינו מטמא מדרס, כדאיתא בתוספות (סוכה ה' א', ד"ה מסגרתו; בבא בתרא ס"ו א', ד"ה ושאינו) בשם תורת כהנים.

¹⁷ או"ח תרכט, ז. מקורות: רשב"א (שו"ת, ח"א סי' קצה-קצו). תרומת הדשן (סי' צ). מהרי"ל (הל' סוכה סי' ז).